

הערות	פירוט השלב	מס"ד
<p>יש להכין כיתת סק"ם בדומה לכיתת מור"ק: תמונות, רלוונטיות, נרות, משפטו של חיים ויצמן, מגילת העצמאות וכ"ו. נספח 1- מגילת העצמאות</p>	<p>פתיחה: כשהחניכים נכנסים לכיתה, על גבי הקיר יהיה תלוי המשפט: "אין מדינה הניתנת על מגש של כסף" (חיים ויצמן) המד"ן ישאל את החניכים מהי כוונת המשפט? ולאחר מכן המד"ן ישאל את החניכים מהו נושא השיעור לדעתם? המד"ן יציג את נושא השיעור ישאל את החניכים מהו רציונל השיעור לדעתם:</p> <p>1. כאזרחים במדינת ישראל עליהם להכיר את מלחמות ישראל שהיו לאורך היסטורית המדינה ובעיקר את מורשת הקרב של מלחמת הקוממיות שבזכותה קמה המדינה.</p> <p>2. כחיילים לעתיד עליהם להכיר את המאורעות ואת התמודדות הצבא והמדינה לאורך ההיסטוריה הצבאית של המדינה. כמו כן עליהם להבין שהשירות בצה"ל כחיילים הינה משימה מורכבת ומשמעותית שאחת מהמשמעות שלה היא למעשה שמירה על מעשיהם וכבודם של חיילים שנלחמו והקימו את מדינת ישראל, ולכן עליהם להתגייס ולשאוף להילחם כמו שהחיילים בעבר נלחמו- עם תושייה ואמץ לב.</p>	1.
<p>נספח 2- גורמי הכוח שפעלו בזירה בארץ ישראל</p>	<p>הרקע למלחמת העצמאות- המצב שהיה בשנת 1947 בארץ ישראל: המד"ן יסביר לחניכים כי בארץ היו שלושה גורמים עיקריים שפעלו בגזרה. המד"ן ישאל את החניכים האם הם יודעים מהם הגורמים הללו? המד"ן יסביר לחניכים כי בארץ פעלו 3 גורמים עיקריים שהם היישוב היהודי, היישוב הערבי וכמו כן המנדט הבריטי ששלט באזור. המד"ן יציג בפני החניכים את המצב בארץ באותה תקופה, לתושבים שחיו בארץ ולמערך הכוחות שפעלו בזירה בארץ ישראל. (ראה נספח 2- המצב בארץ ישראל 1947)</p> <p>הרחבת החומר שבסקף- שלושת הגורמים שפעלו בזירה בארץ ישראל:</p> <p>1. היישוב היהודי מנה כ- 650,000 נפש, רוב הישוב העברי רוכז במישור החוף ובשפלה. הישוב היהודי היה מאורגן עם מוסדות שלטון וכלכלה משלו. היישוב הצליח גם להעמיד כוח צבאי משלו: ארגון "ההגנה"- כוח מיליציוני מתנדב ובו חיל שדה, הפלמ"ח- כוח המחץ והזרוע המגויסת של הארגון, גדודי נוער וגרעינים של שירותים ותעשייה צבאית שייצרה נשק קל ותחמושת. בצד "ההגנה" פעלו שני ארגונים קטנים מחתרתיים נוספים- האצ"ל, שמנה כמה אלפי חברים, והלח"י שמנה כמה מאות. ארגונים קטנים אלו עסקו בלחימה עירונית. פותחו שיטות ארגון, שיטות אימון וטקטיקות לחימה מקוריות. כוח מגויס נוסף היה "משטרת היישובים העבריים", שמנתה כ- 1800 איש והיתה נתונה לפיקוד הבריטי, והצליח למרות "ההגנה" כוון שנשקה היה "לגל"י". לקראת המלחמה ובמהלכה נערך הישוב לגיוס רחב ככל שאפשר, ובכלל זה יוצאי הצבא הבריטי וצבאות זרים, צעירים שקיבלו אימון כלשהו במחנות העקורים באירופה ובמחנות המעצר בקפריסין ומתנדבים יהודיים מרחבי העולם. הגיוס לבריגדה היהודית במלחמת העולם השנייה הוסיפה נדבך של צבא סדיר ליכולות של המחותרות. הניסיון והארגון וגיוס המשאבים ברמה כלל ארצית העניקו יתרון לישוב היהודי, וחיפו על נחיתותו בציד ובנשק.</p> <p>2. האוכלוסייה הערבית מנתה כמיליון ומאתיים אלף תושבים, רובם מוסלמים. אוכלוסייה זאת לא היתה כה מאורגנת מבחינה צבאית ולא עמד לרשותה כוח מאורגן. אמנם, היו שני ארגונים ערביים- הנאג'דה ופותרוה- שאיגדו בעיקר את הנוער העירוני ועסקו באימונים קדם צבאיים, אך לא היה להם משקל של ממש. עיקר הכוח היה השבאב</p>	2.

<p>נספח 3- מפת תכנית החלוקה.</p>	<p>העירוני והכפריים החמושים שפעלו בכנופיות. רובם הוזעקו לביצוע פעולה מסוימת ולאחריה חזרו לבתיהם. בין אלה היו רבים בעלי ניסיון משנות "המרד הערבי"</p> <p>(1936-1939). היו בין הערבים יוצאי הצבא הבריטי נוטרים, ויוצאי "חיל הספר", שגם להם היה ניסיון צבאי כלשהו. נוסף לזה היו כוחות שבאו מבחוץ כגון "הליגיון הערבי", צבאה של עבר- הירדן, שחנו בארץ כחלק מהצבא הבריטי ונטלו חלק בלחימה לצד הערבים כבר בשלבים הראשונים של המלחמה. כמו כן הסתננו לארץ מתנדבים מסוריה ומעירק, חלקם מאורגנים ומצוידים.</p> <p>3. הצבא הבריטי בארץ מנה כ- 100,000 חיילים, וכן כוחות אוויר וים. העברת שאלת ארץ ישראל לטיפול באו"ם היתה הודאת הבריטים בכישלון למצוא פתרון לבעיה. ממשלת בריטניה הבהירה כי תבצע רק מדיניות שתהיה מוסכמת על שני הצדדים ולא תכפה פתרון באמצעות כוח צבאי. למעשה בריטניה העריכה כי אין סיכוי להסכמה כזו. עבור הבריטים היו חשובים הנתונים לפינוי הצבא על ציודו, לפינוי האזרחי ולהבטחת צירי תנועה לפינוי. העברה מסודרת של השלטון לא התה אפשרית במציאות שהתפתחה, והם התאמצו לבצעה. בדרי"כ נהגו למסור את המתקנים שפינו לגורם השולט באזור. הנוכחות הבריטית הכבידה בעיקר על הצד היהודי, שלא יכול היה לפעול בחופיות ולשאת את נשקו בגלוי. הערבים פעלו בחופשיות רבה יותר, ואף נהנו מסיוע בנשק ובמתנדבים מארצות שכנות. לעתים סיעו הבריטים לצד היהודי, ולעיתים פעל הצבא הבריטי נגד כוחותינו.</p> <p>המד"ן ישאל את החניכים האם הם יודעים מהו למעשה הגורם המיידני, הממשי שהביא לפרוץ מלחמת העצמאות?</p> <p>המד"ן יסביר לחניכים שב- 29 לנובמבר (כ"ט בנובמבר) 1947 קיבלה עצרת האו"ם את "החלטת החלוקה" לפיה יסתיים המנדט הבריטי על ארץ- ישראל שקבעה כי תוקמנה בה שתי מדינות- ערבית ויהודית- ואזור ירושלים יהיה אזור בין- לאומי (ראה נספח 3- מפת החלוקה) מוסדות היישוב היהודי ראו בהחלטה התגשמות החלום של חידוש העצמאות היהודית בארץ. הערבים דחו את החלטה ואיימו לסכלה בכוח. כבר ביום למחרת ב- 30.11.47 הותקף ליד לוד אוטובוס יהודי, שהיה בדרכו לנתניה, ושבעה מנוסעיו נהרגו.</p> <p>אלה היו למעשה היריות הראשונות במלחמת העצמאות.</p>
<p>נספח 4- המאפיינים של השלב הראשון.</p>	<p>3. המד"ן יציג לחניכים את מהלך המלחמה ע"פ שלבים:</p> <p>השלב הראשון- מדצמבר 1947 עד מרס 1948- המלחמה בארץ. (ראה נספח 4 - המאפיינים של שלב זה)</p> <p>בראשית המלחמה היתה היוזמה בידי ערביי ישראל, ששאפו למנוע את ההוצאה לפועל של החלטת האו"ם. מולם- היישוב היהודי ששאף למנוע קביעת עובדות שליליות מכריעות ע"י הערבים, שיביאו לביטול החלטת האו"ם. הלחימה התנהלה בכל רחבי הארץ, והתמקדה בערים המעורבות ובהגנה על היישובים המבודדים ובדרכים אליהם. הערבים יזמו ובחרו את המקום ואת המועד להתקפה. כוחותינו הגיבו במספר פעולות גמול נגד יעדים ערביים. הלחימה בערים המעורבות (חיפה, טבריה, צפת ותל- אביב יפו) התאפיינה בהתקפות וצליפות, התקפות על שכונות ספר ופיצוץ בתים. ישובים יהודיים רבים היו באזורים ערביים, חלקם אף מחוץ לתחום המדינה היהודית לפי "תכנית החלוקה", כשהם מנותקים ממרכז היישוב היהודי. בהנהגת היישוב הוחלט שלא לפנות שום ישוב, בהנחה כי שטח שיצליחו להחזיר בו יישאר בתחום המדינה ומתוך מחשבה על ההשלכות המורליות השליליות של פינוי. הערבים נתקו את דרכי התחבורה ליישובים</p>

<p>נספח 4- היתרונות של הצד הערבי בשלב הראשון.</p> <p>נספח 4- סכום השלב.</p>	<p>אלה וניסו לכבשם. כך נכבשו טירת צבי, גוש עציון וישובים אחרים.</p> <p>המד"ן ידגיש כי הלחימה מרה התנהלה על דרכי התחבורה. הכוחות היהודיים השקיעו מאמץ רב בשמירת הקשר עם הישובים המבודדים, באמצעות שיירות מלוות בלוחמים שנשקם מוסתר לעיתים גם בליווי הצבא הבריטי. בהמשך שוריינו תאי הנהג של משאיות ושל אוטובוסים ואף יוצרו משוריינים מתוצרת בית כדי לשפר את המיגון. על אף שיטת השיירות נותרו יישובים רבים מנותקים לזמן רב. מאבק קשה במיוחד התנהל על הדרך לירושלים, שנחסמה מדי פעם ע"י כוחות ערביים. בחודש מרס 1948 היה "משבר השיירות", כאשר מספר שיירות הותקפו והושמדו ברובן. שיירת "הדסה" בדרכה להר הצופים, שיירת נבי דניאל בדרכה חזרה מגוש עציון, שיירת יחיעם בדרכה לקיבוץ, ושיירת חולדה בדרכה לירושלים.</p> <p>לאחר שהמד"ן הבהיר לחניכים את מהלך השלב הראשון במלחמת הקוממיות, המד"ן ישאל את החניכים מהם לדעתם היתרונות שהיו לצד הערבי בשלב זה? (ראה נספח 4)</p> <p>היתרונות של הגורם הערבי בשלב הראשון:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. גבולות הארץ היו פתוחים בפניהם, דבר שאפשר זרימת מתנדבים ללא הפרעה. 2. הערבים, לצורך הקשר עם יישוביהם, לא תלויים בדרכים ראשיות ומשום כך היו להם פחות נפגעים. 3. הבריטים נהגו כלפי הערבים ביחס אוהד, או לפחות לא התערבו, בו בזמן שלישוב העברי התייחסו בעוינות. <p>המד"ן יסכם את השלב הראשון (ראה נספח 4- סיכום) תוכן השקף:</p> <p>הערבים בשלב זה זכו במספר הישגים צבאיים ומדיניים. הנגב היה מנותק, הדרך לירושלים היתה משובשת ומספר שיירות הושמדו או נפגעו קשות.</p> <p>במישור המדיני הצליחו הערבים לעורר תחושה כי הקמת מדינה יהודית בא"י אינה מעשית, והיהודים לא יוכלו לעמוד מול פלישת ארצות ערב. בשלב זה מצב היהודים הדרדר מבחינת צבאית/מדינית, נסוגים ורק מנסים להגן על עצמם. מכה חמורה היתה לישוב והיא הסתלקותה של ארה"ב מתמיכה בתוכנית החלוקה. הערבים הגבירו את כוחם ומתנדבים ממדינות ערב המשיכו לזרום ארצה.</p>	
<p>מומלץ לכתוב את המשפט על גבי לוח/פלקט וכ"ו.</p> <p>נספח 5- השלב השני.</p>	<p>4. השלב השני - מאפריל עד ה-15 במאי 1948 - מההגנה ועד ההתקפה.</p> <p>המד"ן יאמר: "ההגנה הטובה ביותר היא ההתקפה". המד"ן יסביר לחניכים כי משפט זה משקף את המדיניות היהודית בשלב זה. המד"ן ישאל את החניכים האם הם משערים מהי המדיניות החדשה של היהודים?</p> <p>המד"ן יחזור וידגיש כי עד עתה היהודים עסקו בהגנה אך בשלב חלה תפנית שהתבטאה בבניית תכנית - "תכנית ד'" וכן ביציאה למבצע צבאי מתוכנן - מבצע "נחשון". (ראה נספח 4- השלב השני: תכנית ד' ומבצע נחשון).</p> <p>במהלך חודש מרס עובדה במטה הכללי תכנית מבצעית שכונתה "תכנית ד'".</p> <p>המטרה העיקרית של התכנית הינה: השתלטות על השטח שהוקצה ליהודים ע"י האו"ם, על השטחים המאוכלסים על ידינו אשר מחוץ לגבולות אלו - ובכך ליצור רצף טריטוריאלי ליישוב היהודי. כמו כן</p>	

התכנית נועדה לשפר הערכות כנגד פלישת צבאות ערב.

הגורמים לנטילת היוזמה בידי היהודים וביצוע "תכנית ד" היו:

1. כשלון שיטת השיירות הביאה לניתוק ישובים רבים והיה צורך בשינוי מצב עורקי התחבורה הנשלטים ע"י הערבים.
2. הצורך למנוע נסיגה מדינית. על מנת למנוע אפשרות שעצרת האו"ם תשנה את החלטת החלוקה, היה צורך להפגין יכולת קיום עצמאית של הישוב היהודי.
3. הצורך לבסס את התשתית לקראת הפלישה הצפויה של צבאות ערב.
4. הצורך למנוע השתלטות ערבית על תחנות המשטרה הבריטיות עם פינוי כוחות המנדט מהארץ.

החלק הארגוני כלל את גיוס הכוח וארגונו במסגרות של חטיבות. החלק המבצעי קבע כיעד השתלטות על כל השטח שהוקצה למדינה היהודית, על גושי ההתיישבות שמוחצה לה, ועל שטחי מפתח לקראת פלישה צפויה של צבאות ערב. נכוחותם של הבריטים הובאה בחשבון והביצוע היה מתוך שאיפה לא להגיע עימם לעימות.

הבעיה הבערת היתה פריצת הדרך לירושלים, ולשם כך תוכנן "מבצע נחשון". לצורך המבצע רוכזו לראשונה כוח בעוצמה של חטיבה, תוך לקיחת סיכון של חשיפת גזרות אחרות. הכוח חומש בנשק שנרכש בצ'כוסלובקיה והמשלוח הראשון שלו הגיע לקראת המבצע. לראשונה גם הוחלט לא להסתפק בליווי השיירות אלא להשתלט על השטחים לאורך הציר ולהחזיק בהם. מבצע "נחשון" סימל פתיחת שלב חדש במלחמה-נטילת היוזמה ביד הכוח היהודי וראשית הפעלתו במתכונת של צבא סדיר.

המד"ן יראה לחניכים את מפת תנועת הכוח במבצע (ראה נספח 6) וידגיש כי ניתן לראות שמרבית ההתקפות של כוחותינו כל ישובים ערביים בדרך לירושלים הצליחו.

המד"ן יסכם את השלב (ראה נספח 7) במהלך המבצע הועברו מספר שיירות לירושלים, ובהמשך נערכו המבצעים "הראל" ו"מכבי" לתפיסת משלטים בדרך ולהעלאת שיירות.

בעוד מבצע "נחשון" בעיצומו נהדפו התקפות "צבא ההצלה" של משמר העמק ושל הגדוד הדרוזי על רמת יוחנן.

תוצאות השלב: היוזמה היהודית נמשכה ובשבועות הבאים נפלו לידי כוחותינו טבריה, חיפה, יפו וצפת. וכן שופר מצבנו במרחב ירושלים ובחבלי ארץ נרחבים, בהם עשרות כפרים ערביים, עברו לשליטתנו. הגורם הערבי המקומי הובס, המנהיגות התפוררה ורוב המנהיגים נמלטו. החלה תנועת ערבים שברחו והפכו לפליטים, והערביים המקומיים חדלו מלהוות גורם צבאי של ממש.

בשלב זה התארגנו החטיבות המרחביות הראשונות של צה"ל: יפתח, גולני, כרמלי, אלכסנדרוני, קריתי, גבעתי, עציוני, הראל, שבע והנגב. החלו להתארגן גם חיל תותחנים וחיל האוויר.

המד"ן יציין כי מועד סיום המנדט הגיע, והיתה התלבטות האם להכריז על מדינת ישראל או להשהות את ההכרזה בגלל האיום הגדול לפלישת צבאות ערב.

בה' באייר תש"ח, ה-14 במאי 1948 הכריז דויד בן גורין, ראש ממשלת ישראל הראשון, על מדינת ישראל בביתו של מאיר דיזנגוף, ראש עיריית תל-אביב הראשון (ראה נספח 8- הכרזת המדינה ע"י דויד בן גורין)

נספח 6- מפת
הכוחות
במבצע נחשון.

נספח 7-
סיכום השלב.

נספח 8-
במרכז
ההדרכה
קיימת קלטת
וידאו

"תקומה"
ובה אפשר
למצוא את
הכרזת
המדינה ע"י
דויד בן

<p>גוריון. ניתן להראות לחניכים את התמונה מהכרזת העצמאות (נספח 9)</p>	<p>המד"ן יציין כי כפי שהם יודעים, יום ההכרזה היה שמח, יום חג העצמאות שאותו חגגו כל היהודים ברחובות הארץ. זהו היה יום שמח גם לכל יהודי העולם כשידעו שיש להם בית - ארץ היהודים, ארץ ישראל.</p> <p>המד"ן ישאל את החניכים מי היו ראשי המדינה באותה תקופה: ראש ממשלה- דוד בן גוריון. רמטכ"ל- יעקוב דורי ואחריו יגאל ידן.</p>	
<p>נספח 10- חזית הצפון.</p> <p>נספח 11- מפת ארץ ישראל בה על המד"ן להשתמש לאורך כל המערך. האזורים הרלוונטיים מסומנים במפה.</p>	<p>5. השלב השלישי- ממאי עד 11 ביוני 1948- מהפלישה ועד ההפוגה (תכנית מדינות ערב)</p> <p>המד"ן יסביר לחניכים כי כבר ביום למחרת פלשו צבאות ערב לישראל. הצבאות שפלשו היו צבאות סדירים, ולרשותם כוחות שריון, ארטילריה ואוויר. מולם ניצבו הכוחות הישראליים, שצידם וחיושם נפלו מאלה של אויביהם.</p> <p>המד"ן יסביר לחניכים כי כפי שהם יודעים צבאות ערב לא הצליחו להשיג את יעדם- להכחיד את מדינת ישראל למרות הפער באמצעי הלחימה שהיו ברשותם ובמספר הלוחמים לעומת הלוחמים בכוח היהודי. המד"ן ישאל את החניכים מדוע בכל זאת המצב היה כפי שהוא היה?</p> <p>תשובה: הצבאות הערביים לא פעלו לפי תכנית אחת ותחת פיקוד מאוחד ומשום כך לא הצליחו להביא לידי ביטוי את מלוא יכולתם. בשלב זה היתה היוזמה בידי האויב וכוחותינו נערכו לבלימה. חלק חשוב בבלימה נטלו היישובים שמגניהם עמדו מול התקפות של כוחות עם עליונות צבאית ורק אחדים מהם נפלו לידי האויב.</p> <p>המד"ן ידגיש לחניכים ששלב זה הוא למעשה שלב הראשוני במלחמה והוא ממשיך עד להפוגה הראשונה שהיתה למעשה חודש לאחר מכן ב- 19 ביולי.</p> <p>המד"ן ידגיש כי בשלב זה צבאות האויב היו היוזמים ואילו היישוב היהודי עסק בבלימה של כוחות ערב.</p> <p>המד"ן יציג לחניכים את מהלך המלחמה בארבעת החזיתות השונות.</p> <p>בחזית הצפון: (ראה נספח 10, הנספח הנו תקציר של החומר הנ"ל) ניתן להיעזר בנספח 11 על מנת להראות אזורים כמו: עכו נבי יושע וכו'. המד"ן ידגיש כי בחזית זו תקפו במקביל כוחות לבנון, סוריה ועיראק. יום לפני הפלישה פעלו כוחותינו לטיהור הגליל המערבי ובהמשך נכבשה גם עכו. בגליל העליון המזרחי נכבשו ערב הפלישה קדש ומלכיה, אך התקפת נגד נמרצת של הלבנונים אילצה את כוחותינו לסגת. הם נערכו באזור רמות נפתלי, וכבשו את משטרת נבי-יהושע. בימים הבאים נמנעה התקדמות האויב בסדרה של פעולות פשיטה והטרדה, ובסוף החודש נכבשה מלכיה מחדש. אולם מתחילת יוני תקפו הלבנונים וכבשו שוב את קדש ומלכיה. כוחות "צבא ההצלה" זרמו לגליל המרכזי ותקפו את סג'רה, אך נבלמו.</p> <p>הצבא הסורי תקף בעמק הירדן. לאחר שלושה ימי קרבות הצליח לכבוש את צמח ובלחצו פונו מסדה ושער הגולן. לאחר יומיים תקפו הסורים את דגנית בחי"ר ובשריון שהסתייע בארטילריה. המגינים הצליחו להדוף את ההתקפה, וטנק שחדר למשק הושמד ב" בקבוק מולוטוב". סייעו בהדיפת ההתקפה התותחים הראשונים שהגיעו ארצה, ה"נפולצ'יקים", שהוצבו על רכס פוריה. הסורים נסוגו מעמק הירדן וריכזו את כוחותיהם מול משמר הירדן. ב- 10 ביוני תקפו הסורים בעוצמה רבה את משמר הירדן וכוחות נוספים תקפו את עין גב. ההתקפה על עין גב נהדפה, אך משמר הירדן נפלה לידי הסורים ובמאמצ רב עלה בידי כוחותינו לבלום את</p>	

	<p>הירדן נפלה לידי הסורים ובמאמץ רב עלה בידי כוחותינו לבלום את התקדמותם לעבר מחניים.</p> <p>הצבא העירקי פלש לאזור גשר. העירקים השתלטו על מפעל החשמל בנהריים, אך נכשלו בניסיונותיהם לכבוש את גשר, נסוגו וחדרו לשומרון. לקראת ההפוגה נקט צה"ל יוזמה בגזרה זו ותקף כדי לכבוש את ג'נין. הכוחות כבשו שטחים באזור הגלבוע, אך ההתקפה על ג'נין עצמה נכשלה.</p> <p>לאחר שהמד"ן הציג את חזית הצפון ומהלכיה, המד"ן ישאל את החניכים מדוע לדעתם המלחמה היתה כל כך קשה עבור היהודים מלבד מה שהיה ברור מאליהו- חוסר בתחמושת ומעט לוחמים יהודיים? המד"ן ידגיש כי מיד לאחר ערב ההכרזה תקפו צבאות הרבים בכל גבולות המדינה כך שהמלחמה שהתנהלה היתה בכל החזיתות. המד"ן יציג לחניכים בקצרה את שאר החזיתות. המד"ן יסביר לחניכים כי הלחימה בחזית התרכזה סביב ירושלים.</p>
<p>נספח 12- חזית המרכז.</p>	<p>חזית המרכז:</p> <p>המד"ן יסביר לחניכים כי הלחימה נגד הלגיון הערבי התנהלה באזור ירושלים. (ראה נספח 12, הנספח הנו תקציר של החומר הנ"ל) כוחות הלגיון תפסו את אזור לטרון וחסמו את הדרך לירושלים. שלושה נסיונות לכבוש את לטרון נכשלו, אך במהלך הקרבות נכבש השטח ממערב ללטרון. בשטח זה אותר תוואי בו הוכשרה "דרך בורמה", שאפשרה את חידוש הקשר עם ירושלים. לימים הונח לאורך הדרך צינור מים שאפשר זרימת מים לעיר.</p> <p>כוחות הלגיון בצעו מספר התקפות על השכונות הצפוניות והדרומיות של העיר. אח"כ עברו לתקוף את הרובע היהודי. הרובע היהודי בירושלים נשאר מנותק. ניסיון פריצה לעיר העתיקה נכשל באיבו, ורק את הר ציון הצליחו כוחותינו לכבוש. מכאן פרצו כוחות דרך שער ציון לרובע היהודי, אך השער נתפס שוב ע"י כוחות הלגיון והקשר עם הרובע נותק. בסוף מאי נכנע הרובע, לאחר שרבים ממגיניו נפגעו, תחמושתם הלכה ואזלה, השטח שבידיהם הלך והצטמצם ושוב לא הצליחו לעמוד בהתקפות האויב.</p> <p>כוחות הלגיון תקפו במגמה לפרוץ גם למערב ירושלים. הם הצליחו לכבוש את שכונת שיח' ג'ראח, אך נבלמו בניסיונם להתקדם. הר צופים נותר כמובלעת יהודית בשטח הערבי. בדרום ירושלים תקפו כוחות ירדניים ומצריים את רמת רחל. שלוש פעמים עבר הקיבוץ מיד ליד, אך נשאר בידינו.</p>
<p>נספח 13- חזית הדרום.</p> <p>נספח 14- מפת הדרום.</p>	<p>המד"ן יציג לחניכים את המאורעות שאירעו בחזית הדרום:</p> <p>חזית הדרום: (ראה נספח 13 + נספח 14, מפת הדרום))</p> <p>בדרום פלש הצבא המצרי בשני צירים: המאמץ העיקרי נע לאורך כביש החוף לכיוון תל אביב, והמשני דרך באר שבע וחברון לעבר ירושלים. בשלב זה שאפו המצרים להתקדם צפונה במהירות. הם תקפו ישובים במרחב הנגב, אך משנהדפו- לא התעקשו והניחו להם. יוצא מכלל זה היה קיבוץ יד מרדכי ששכן על ציר התקדמות המצרי. הקיבוץ עמד בהתקפות קשות ולאחר חמישה ימי לחימה נסוגו מג'נין והוא נפל לידי המצרים. הטור המצרי התקדם עד אשדוד, ושם עצר ליד הגשר שפוצצו חבלנינו (גשר "עד הלום"). מטוסי "מסרשמיט" שזה עתה הושלמה הרכבתם תקפו את הטור המצרי. הם הסבו אמנם נזק מועט אך המצרים הופתעו ועצרו להתארגנות. בראשית יוני תקפו כוחותינו את הטור המצרי. ההתקפה</p>

<p>נספח 15- פקודת הקמת צה"ל</p> <p>נספח 16- הסמל הרשמי של צה"ל.</p> <p>נספח 17- עמדת האו"ם וסיכום השלב.</p>	<p>נכשלה, אך היא גרמה למצרים לעצור ולהיערך במקומם. מכאן לא חידש הצבא המצרי את התקדמותו צפונה אלא פנה לטהר את מרחבו וחזר לתקוף את הישובים, אך נחל הצלחה רק בניצנים, שנפלה לידי לאחר התקפה עזה.</p> <p>המד"ן ישאל את החניכים מה לדעתם התרחש בכוח היהודי מבחינה צבאית בזמן זה? המד"ן יציין כי ב- 26 במאי היתה הפקודה להקמת צה"ל. המד"ן יסביר לחניכים כי הכרזת המדינה והפלישה של צבאות ערב חייבו שינויים מיידיים ומהותיים בכוחות המגן של היישוב והם נעשו תוך כדי מלחמה. בישיבת הממשלה ב- 23 במאי הציע ראש הממשלה דוד בן גוריון להקים צבא שיקרא "צבא ההגנה לישראל". הפקודה להקמת הצבא אושרה ב- 26 במאי בסערת המלחמה ופורסמה ב- 28 במאי. בכך הפכה "ההגנה" לצבא סדיר, כפוף למדינה ריבונית.</p> <p>לאחר מכן המד"ן יציג לחניכים את סעיפיה העיקריים של פקודת ההקמה (ראה נספח 15- פקודת הקמת צה"ל) וכן יציג את הסמל הרשמי של צה"ל (נספח 16)</p> <p>התארגנות הצבא: באותם ימים החלה התארגנותו של חיל האוויר. שירות האוויר, שקדם לו, הפעיל עד כה מטוסים קלים ששימשו לכל המשימות- הובלה, אספקה ואף הפצה. אלה לא היו יריב משמעותי לחילות הערבים שבידיהם היו מטוסי קרב. מטוסים מצריים הפציצו את תל אביב באין מפריע ושלטו בשמים. במשך הזמן החלו להגיע לצה"ל מטוסי קרב הראשונים ומטוסי תובלה. מטוסי הקרב תקפו את הטור המצרי באשדוד ומאוחר יותר הפילו שני מטוסים מצריים שהפציצו את תל אביב. בראשית יוני הפציצו מטוסי חיל האוויר את עמאן.</p> <p>חיל הים התארגן אף הוא בתקופה זו. אניות מעפילים הוכשרו, באלתורים שונים, לשמש כאניות קרב, ואף ניהלו קרב ימי עם ספינות מצריות מול חוף תל אביב ובשיתוף פעולה עם מטוסי חיל האוויר הצליחו להניס את הספינות המצריות.</p> <p>המד"ן יסכם את השלב ויציג לחניכים את עמדת האו"ם בנושא השלום. המד"ן ישאל את החניכים מה היתה לפי דעתם תגובת האו"ם? האם האו"ם תמך בצד הערבי או היהודי? מה היתה עמדתו הכללית לנושא? (ראה נספח 17- האו"ם וסיכום השלב)</p> <p>האו"ם גילה המעורבות בבעיית ארץ ישראל, והעצרת מינתה את הרוזן השוודי ברנדוט כמתווך מטעם האו"ם כדי שיפעל להפסקת אש ויסייע במציאת פתרון של שלום. ביוזמת האו"ם בתיווכו של ברנדוט הסכימו הצדדים להפוגה, וזו נכנסה לתוקפה ב- 11 ביוני לפרק זמן של ארבעה שבועות שבמהלכם ייעשה מאמץ מדיני להגיע להסדר.</p> <p>ב- 11 ביוני נכנסה לתוקף ההפוגה הראשונה, לאחר שכוחות היישוב הצליחו לבלום את הפלישה הערבית. עם כניסת ההפוגה היתה ירושלים במצור, הנגב היה מנותק, אך צבאות ערב לא הצליחו להשיג את יעד-הכחדת מדינת ישראל.</p>	<p>6.</p>
	<p>השלב הרביעי- מה- 11 ביוני עד ה- 19 ביולי 1948 מתחילת ההפוגה הראשונה, עשרת ימי הקרבות ועד הכרזת ההפוגה השנייה.</p> <p>המד"ן יסביר לחניכים כי את ימי ההפוגה ניצל צה"ל להתארגנות, לאימונים, להליטות הנושא וההגנה ולחברונת מראשית להראת חידוש</p>	

לאימונים, לקליטת הנשק שהגיע ולתכנונים מבצעיים לקראת חידוש הקרבות- מתוך כוונה ליטול את היוזמה. ביחידות נערכו טקסי שבועת אמונים לצה"ל. המאמצים המדיניים לא נשאו פרי, וברור היה כי הקרבות יתחדשו בתום ההפוגה, ב- 9 ביולי. כך אכן היה, במשך עשרה ימים התנהלה לחימה עזה בכל הגזרות, כשהיוזמה היא בעיקר בידנו. ימים אלו כונו "קרבות עשרת הימים".

המד"ן יסביר כי כמו בלחימה לפני ההפוגה הראשונה גם כאן, בשלב זה הלחימה היתה בחזיתות השונות- צפון, דרום ומרכז. המד"ן ידגיש כי שלב זה וכן השלב הבא והאחרון של המלחמה התאפיין במדיניות צבאית אקטיבית כלומר- יציאה למבצעים של כיבוש שטחים והדיפת צבאות ערב באופן יזום. המד"ן יסביר לחניכים שעל מנת לסקור את האירועים החשובים שהיו בחזיתות השונות, נעבור על המבצעים העיקריים שהיו בשלב זה וכן נציין אירועים עיקריים נוספים.

בחזית הצפון: המד"ן יסביר כי בחזית זו פעלו כוחותינו נגד "צבא ההצלה" ונגד הצבא הסורי.

המד"ן יציג את המבצע העיקרי הראשון: מה היו מטרותיו, הכוחות שלחמו ותוצאותיו ובאותו אופן יציג גם את מבצע דקל. (ראה נספח 18)

מבצע "ברוש" שמטרתו חיסול ראש הגשר הסורי במשמר הירדן. התכנית היתה לתקוף ממערב וממזרח, על ידי כוחות שיחצו את הירדן, לנתק את הכוחות הסורים מעורפם ולמוטט אותם. ביצוע המשימה הוטל על גדודים 1-3 של חטיבת "כרמלי" ועל גדוד 1 של חטיבת "עודד". בלילה שבין ה-9 ל-10 בחודש יולי 1948, התברר שהסורים מתכננים התקפה, שמטרתה לפרוץ מראש הגשר ולהגיע לראש פינה. מייד עם קבלתה של הידיעה, התבססו יחידות "כרמלי" ו"עודד" בראש הגשר. בבוקר פתחו הסורים בהתקפה. סמוך לשעות הצהריים החלה נשקפת סכנה למחניים ולראש פינה. בלילה שלאחר מכן, תקף צה"ל את השטחים שנכבשו, אולם צה"ל נאלץ לפנותם למחרת היום. בבוקר ה-14 ביולי, ניסתה חטיבת "כרמלי" לכבוש את ראש הגשר, אולם הניסיון נכשל. אלא שהמבצע לא התפתח בהתאם למתוכנן. חל עיכוב בצליחה, לא השיגו את כל היעדים המתוכננים, ובינתיים ערכו הסורים התקפות נגד ואילצו אותנו לסגת ממזרח ירדן. עד ההפוגה התנהלה לחימה עזה סביב משמר הירדן; שטחים עברו מיד ליד והניסיון לחסל את ראש הגשר הסורי נכשל, אך גם הניסיון הסורי לפרוץ מערבה נבלם.

מבצע דקל: המבצע נערך בגליל המערבי. מטרתו היתה לחסל את כוחותיו של "צבא ההצלה". במבצע השתתפו ארבעה גדודים: גדוד 1 של חטיבת "כרמלי", גדודים 1 ו-3 והגדוד המשוריין של חטיבה 7. בשלב הראשון של המבצע נכבשו הכפרים שלרגלי הגליל המערבי: כברי ביריה ושפרעם. ב-14 ביולי, כבשו שלוש מחלקות מקורס המכ"ם של חטיבת גולני את הכפרים מעלול וכפר חורש, שממערב לנצרת. בלילה שבין ה-14 ל-15 ביולי, כבשו כוחות מחטיבה 7 ומחטיבת כרמלי את ציפורי. ב-16 ביולי, כבשו כוחותינו שטחים בדרך לנצרת. ובאותו יום (16:30 בצהריים) הוחל בביצועו של השלב האחרון במבצע "דקל"- כיבוש נצרת. עם רדת החשיכה נכבשה נצרת, ובשעה 22:00 חתמו ערביי העיר על הסכם הכניעה. לאחר כיבושה של נצרת, ברחו כוחות "צבא ההצלה" מסג'רה.

המד"ן ידגיש שמלבד מבצעים אלו, היו אירועים חשובים שהשפיעו על מערך הרוחות והשליטה על שטחים בישראל. האירועים הם:

נספח 18-
מבצע ברוש
ומבצע דקל.

מערך הכוחות והשליטה על שטחים בישראל. האירועים הם :

1. הנסיגה מרמת גינין : בשעה שצה"ל תקף את הסורים בראש גשר, תקפו העירקים בגזרת גינין. ההתקפה העירקית החלה ב- 10 ביולי 1948 לאחר הרשעת תותחים כל שטחי צה"ל, התקדם החי"ר העירקי, בחיפוי משוריינים ונשק מסייע לעבר שטחי צה"ל. כוחותינו נאלצו לסגת והתייצבו בקו ההגנה ממזאר במרומי הגלבוע ועד לזרעין. העירקים ניסו להסתער ולפרוץ קו הגנה זה, אולם ללא הצלחה. לאחר המלחמה נשאר קו הגנה זה, בגלבוע כקו גבול, עד למלחמת ששת הימים.
2. כוחות "צבא ההצלה" תקפו את סג'רה (אילניה), אך חיילי גדוד 2 של יחידת "גולני" הדפו והחזיקו את סג'רה בשליטתנו.

נספח 19-
מבצע דני.

בחזית המרכז: (ראה נספח 19)

נערך המבצע הנרחב ביותר - **מבצע "דני"**. המד"ן יציג מה היו מטרותיו, הכוחות שנלחמו ותוצאותיו של המבצע.

מטרות המבצע היו להרחיק את איום הלגיון הערבי מת"א שישב בלוד וברמלה, להרחיב את "הפרוזדור" לירושלים ע"י כיבוש כפרי האויב בכל הגזרה שמזרחית ללטרון ולמנוע את הלחץ על ירושלים ע"י העסקת הלגיון בכל גזרה שמרמלה ועד ירושלים.

חטיבת "הראל", חטיבת "יפתח", הכוחות שהשתתפו במבצע היו : החטיבה המשוריינת 8, גדוד 2 מחטיבת "קריית" וגדוד 8 מחטיבת "אלכסנדרוני".

הכוחות פעלו בשתי גזרות. בגזרה המזרחית - משער הגיא מזרחה - פעלה חטיבת "הראל" ובגזרה המערבית - פעלו יתר הכוחות.

בשלב הראשון של המבצע תכננו כוחותינו לכבוש את רמלה ולוד. כיבוש רמלה ולוד אמור היה להתבצע בשני שלבים - כיתור רמלה ולוד ולאחר מכן כיבוש רמלה ולוד. ב- 12 ביולי, הושלם כיבושם של הערים לוד ורמלה.

חלק מתושבי הערים רמלה ולוד ביקשו, שיינתן להם לצאת לשטח שבשליטת הלגיון. צה"ל נתן את הסכמתו, והמוני ערבים, שמספרם מוערך בין שלושים לבין ארבעים וחמישה אלף, יצאו את העיר הרגלית. ב- 13 ביולי נכבשה ראש העין, מקום מוצא נהר הירקון. לאחר כיבושם של לוד ורמלה הושלם השלב הראשון במבצע "דני", ונעשו הכנות לביצוע של השלב השני - אך בשל אילוצים מדיניים, שנבעו, בעיקר מההפוגה הקרבה, צומצם היקפו של השלב השני במבצע "דני". מטרות השלב השני היו לפתוח את ציר הכביש ת"א-רמלה- לטרון- ירושלים וכן להבטיח שליטה על צינור המים ראש העין- ירושלים ע"י כיבושם של לטרון. ב- 13 ביולי כבשו כוחות "הראל" את כפר צובה, מדרום מערב ירושלים. בלילה שלמחרת, כבשו כוחותינו גם את צרעה, מדרום לירושלים על כביש הר הגיא. מה- 15 ביולי ועד ל- 17 ביולי כבשו כוחותינו מספר יעדים בפרוזדור.

בעקבות המבצע כבשו כוחותינו את רמלה ולוד, פתחו סיכום מבצע דני : דרכים חלופיות לירושלים, כבשו תחנת רכבת ושדה התעופה שבלוד, כבשו עשרות כפרים ערביים וכן גרמו לחמישים אלף ערביים לעזוב את בתם ולעבור לריכוזי ערבים.

מטרת המבצע לא הושגה במלואה מכוון שלא הצליחו לכבוש את לטרון והכביש הראשי לירושלים נשאר חסום.

בחזית הדרום:

המד"ן יציין כי בחזית הדרום לא תוכננו מבצעים התקפיים נרחבים. המד"ן יסדר לחונרית שמלרד רפרנח שהמצרנח ויסו וחלקה המונעט נח

<p>נספח 20- מפת האזור.</p>	<p>המד"ן יסביר לחניכים שמלבד כפרים שהמצרים ניסו וחלקם המועט גם הצליחו לכבוש רוב הלחימה בחזית זו סבבה סביב צומת דרכים- "הצומת" (צומת גבעתי כיום). המצרים החלו את התקפתם כבר ב- 8 ביולי- יממה לפני תום ההפוגה, במגמה להרחיב את המערך שלהם בצומת הדרכים לנגב ולהשתלט על המרחב מנגבה צפונה כלומר, להתקרב כמה שיותר למרכז (אשדוד ואח"כ תל- אביב) וכן לפתוח דרך מעבר לפיתוח הנגב.</p> <p>המד"ן יספר לחניכים כי נעשה "מבצע אנ-פאר" שמטרתו היתה לכבוש שטחים שבסביבת ה"צומת" ולפתוח בכך את הדרך לנגב. בשלב הראשון נחלו המצרים הצלחה וכבשו מספר שטחים שהרחיבו את אחיזתם באזור "הצומת".</p> <p>ניסיוננו להשתלט על אזור הצומת לא עלה יפה לאחר שנכשלה ההתקפה על משטרת עירק סואידן, אך כוחותינו הצליחו לכבוש כפרים כמו שטח עיבדיס שנכבש מידי המצרים ועמד בהתקפות מצריות עזות ובית עפא שנכבש.</p> <p>המד"ן יציג לחניכים את מפת האזור (ראה נספח 20) ויסביר להם על האזורים המדוברים: המשטרה, כפר דרום ויישובים שהדפו את התקפת האויב המצרי. במשך "עשרת ימי הקרבות" תקפו המצרים את היישובים בנגב, אך אלה עמדו והדפו את ההתקפות. הישגם היחיד של המצרים היה בהשתלטות על כפר דרום, לאחר שהיישוב פונה בלילה האחרון להפוגה. בתום הקרבות נבלם ניסיונם של המצרים להתקדם צפונה ולכבוש יישובים המרחב הנגב, אך הדרך לנגב נשארה מנותקת.</p> <p>המד"ן יסביר לחניכים כי מבחינה צבאית- חיל האוויר נטל חלק פעיל בלחימה ומטוסיו סייעו לכוחות היבשה והפציצו ריכוזי כוחות אויב בכל הגזרות. שלושה מפציצים, ד"מבצרים מעופפים", הגיעו ארצה ובדרכם הפציצו את קהיר. בהמשך הופצצה גם דמשק.</p> <p>וכן, כוחות חיל הים השתתפו במלחמה וספינות הפגיזו את צור. יחידת הנחיתה של החיל השתתפה בקרב על בית עפה. וכן ליווה החיל את אוניות המעפילים שהמשיכו להגיע ארצה.</p> <p>ב-19 ביולי נכנסה לתוקף ההפוגה השנייה, בעקבות לחץ מועצת הביטחון של האו"ם.</p> <p>בשלב זה מומלץ לבצע סיכום ביניים ולהדגיש לחניכים כי כעת הם עומדים לפני השלב האחרון של המלחמה- השלב החמישי. המד"ן יסב את תשומת לב החניכים לשניו בדרכי הפעולה הן המדיניות ובעיקר הצבאים של הכוח יהודי: מהגנה להתקפה ועד להקמת צה"ל ויציאה למבצעים.</p>	
<p>ניתן להוסיף אירועים נוספים מתיק התוכן.</p>	<p>7. השלב החמישי- מה- 19 ביולי 1948, עם הכרזת ההפוגה השנייה ועד חתימת הסכם שביתת הנשק האחרונה, ב- 20 ביולי 1949.</p> <p>המד"ן יסביר לחניכים שעם תום קרובות "עשרת הימים" החלה ההפוגה השנייה. הפוגה זו נמשכה בהפסקות ועד להסכמי שביתת הנשק. הפוגה הנ"ל נכפתה על הצדדים מכוח צו מועצת הביטחון, שקראה לצדדים להיכנס למשא ומתן על שביתת נשק ועד אז לשמור על הפוגה. מדינות ערב לא נענו לקריאה זו. ההפוגה שנכפתה השאירה את המצב ללא הכרעה במלחמה- מצב לא נוח מבחינתה של ישראל. צבאות ערב היו עדיין בתחום ישראל. הסדר מדיני לא נראה בטווח מיידי וההפוגה לא אפשרה לבצע מבצעי הכרעה צבאיים. המצב חייב אחזקת צבא בהיקף ניכר, מעל 100,00 חיילים, והדבר הכביד על מדינה צעירה שרצתה להפנות את משאביה לקליטת גלי העלייה ולביסוס כלכלתה.</p>	<p>7.</p>

המד"ן ישאל את החניכים מה הם היו עושים אם הם היו ראש ממשלת ישראל באותה תקופה:
המד"ן ידון בכל הצעות החניכים יתרוונות/ חסרונות:
לדוגמא- הסכם שלום: לא אמין, תהליך איטי, המדינה לא בעלת רצף טריטוריאלי או תקיפה מחדש, מלחמה: הרבה הרוגים/פצועים, הצבא לא מוכן למלחמה של ממש (נשק, ציוד).
תשובה: בתקופה זו לא התנהלה לחימה רצופה, אך נערכו מספר מבצעים ביוזמתנו במגמה להשיג הכרעה.

פירוט המבצעים:

נספח 21-
מבצע יואב.

1. ראשון המבצעים היה "**מבצע יואב**". (ראה נספח 21).
מבצע יואב נערך בין התאריכים 22-15 לאוקטובר 1948.
מטרתו היתה לפרוץ את דרך אל הנגב, אך בניגוד למבצעים קודמים, לא הסתפקו צה"ל והממשלה בפריצת פרוזדור והחזקה בו אלא מטרתם היתה חיסול הכוחות המצריים באזור הנגב.
הכוחות שהשתתפו במבצע הם: חטיבת גבעתי, חטיבת יפתח, חטיבת הנגב והחטיבה המשורינית והצטרפה עם פתיחת המבצע גם חטיבת עודד.
רקע למבצע:
ב-15 לאוקטובר 1948, ע"פ אישורו של מטה האו"ם יצאה שיירה מכריתא לכיוון הנגב. פתיחת האש המצרית על השיירה אמורה היתה לשמש עילה מתקפה מתוכננת. נוסעי השיירה הבעירו טנק של דלק וגרמו לפיצוצים מחרישי אוזניים. המצרים, שנבהלו מהדי ההתפוצצויות, פתחו באש על השיירה. השיירה נסוגה, וניתן האות למבצע יואב.
עוד לפני היציאה למבצע יואב בוצע "**מבצע אבק**" שבמהלכו הוטסה לנגב אספקה ובמטוסים החוזים הוטסו לוחמי חטיבת הנגב צפונה להתארגנות. חטיבת יפתח הסתננה לנגב והחליפה את חטיבת הנגב.
מהלך המבצע:
המבצע נפתח בהפצצה אווירית על ריכוזי צבא מצרי. נערכו מספר פשיטות וכוחות תפסו משלטים בבית חנון, שבין רפיח לחאן יונס. בלילה שבין ה-15 ל-16, תפסו כוחותינו משלטים שבין כוחות האויב: משלטים במרחק של 2-4 ק"מ מערבית לניר עם, כוח אחר פוצץ שני גשרים באזור בית חנון. למחרת נערכה התקפה על עיראק אל מנשיה, כדי לפתוח את דרך העפר לנגב, אך התקפה זו נכשלה. הכישלון העמיד את מפקדת החזית בפני בעיה- האם להמשיך לפרוץ לכיוון מזרח, או להעתיק את המאמץ ולפרוץ את הכביש הראשי. הוחלט לפעול בגזרה המערבית, ובלילה שבים ה-15 ל-16 באוקטובר הובקע המערך המצרי בצומת ובהמשך הלחימה נכבשו שטחים כמו כאוכבה וחוליקאת והדרך לנגב נפרצה. הכוח שנכנס לבית חנון גרם למצרים להסיג את כל הכוחות שהיו מצפון לו. המצרים ניסו לכבוש את משטרת עיראק סואידן אך נכשלו וכוחותינו ניצלו את התמוטטות המערך המצרי והמשיכו דרומה וכבשו גם את באר שבע.
2. בזמן שמבצע יואב בוצע, נערך גם "**מבצע ההר**". במהלך המבצע הורחבה שליטתנו בפרוזדור ירושלים הדרומית מנחל שורק ועד לבית ג'וברין. בזירה הימית טבעה אניית הדגל של הצי המצרי- "האמיר פארוק". בתום המבצע נוצר קשר יבשתי יציב עם הנגב. צה"ל השתלט על מרחבים בנגב ובפרוזדור, חלק מהצבא המצרי הושמד, וחטיבה שלו נותרה מכותרת "בכיס פאלוג'ה".

נספח 22-
"מבצע
חורב".

המד"ן יציין בלבד את מבצע חירם ותוצאותיו.

3. **"מבצע חירם"**: ימים ספורים לאחר מבצע יואב בין ה-29 ל-31 באוקטובר, נערך בצפון "מבצע חירם. במהלך המבצע השתלטו כוחותינו על הגליל העליון עד לגבול לבנון ואף על רצועת שטח בתוך לבנון. כוחות צבא "ההצלה" סולקו מהארץ.
ב-9 בנובמבר נערכה התקפה שמינית על משטרת עיראק סואידן והפעם נפלה המצודה בידינו וצומצמו ממדיו של "כיס פאלוגיה". בסוף חודש זה, ירדו כוחותינו מבאר שבע לערבה וחברו לסדום, שהיתה מנותקת כשישה חודשים.

4. **"מבצע חורב"**:

המד"ן יסביר לחניכים שמבצע חורב היה בין המבצעים החשובים ביותר. המד"ן יספר לחניכים את הרקע ליציאה לבצע חורב. **רקע**: בינתיים התמשכה ההפוגה, כשהפעילות המדינית אינה מצליחה להביא את מדינות ערב אל שולחן המשא ומתן וברקע מרחפת תכנית בנדוט (נציג האו"ם שנרצח לאחר זמן מה ב-17.9.48, ע"י יהודים קיצוניים) שהציע בתוכניתו לנתק את הנגב מישראל ובתמורה לכלול בתחומיה את הגליל. בניסוח אלה נדרש מבצע צבאי נוסף על מנת להשיג מטרות מדיניות- לסלק את האיום על הנגב ולא לפזר את המצרים לפתוח בשיחות שביתת נשק. לכך נועד "מבצע חורב".

מטרות המבצע היו למגר את הצבא המצרי ולסלקו מתחומי הארץ. **ביצוע**: המבצע החל ב-22 בדצמבר בהפצצה על ריכוזי הצבא המצרי ובפעולת הטעיה בכיוון רצועת עזה. מאוחר יותר נע המאמץ העירי בשתי זרועות לעבר עוגיה (ניצנה), וכבש על המרחב שבין ביר עסלוגי לעטגיה ב-27 בחודש. כוחותינו המשיכו להתקדם וחדרו לתחום סיני. אבו עגילה נכבשה וכוחות פשטו על בסיסים מצריים והגיעו עד למבואות אל עריש. המערך המצרי התמוטט ונשקפה למצרים סכנת כיתור לכל הצבא המצרי ברצועת עזה. החדירה לסיני עוררה פעילות מדינית קדחתנית, בריטניה וארה"ב דרשו מישראל לסגת. הממשלה אכן הורתה לצה"ל לסגת מסיני. במהלך המבצע נעשה גם ניסיון לחסל את "כיס פלוגיה", אך כשלון ההתקפה על עיראק אל מנשיה מנע את חיסול הכיס. ניתוק הכוחות המצריים באזור רפיח הצליח באופן חלקי בלבד, אך היה איום בניתוק שעשה את שלו וב-6 בינואר 1949 הודיעה מצרים על הסכמתה לפתוח במשא ומתן עם ישראל ולמחרת פסקה האש בחזית הדרום.

המד"ן יסביר בקצרה כי שבוע לאחר נפתחו ברודוס שיחות שביתת הנשק עם המצרים. ההסכם עם מצרים נחתם ב-24.2.49 וחודש לאחר מכן נחתם הסכם עם לבנון. ב-4.3.49 החל המשא ומתן עם ירדן. הירדנים דרשו שליטה על הנגב הדרומי, אך "מבצע עובדה" קבע את השליטה של ישראל בחבל ארץ זה. הכוחות התקדמו לעבר אילת בשני צירים, לאורך הנגב בערבה. כוח נוסף השתלט על עין גדי. ההסכם עם ירדן נחתם ב-4.3.49. המו"מ עם סוריה החל ב-5.4.49 וההסכם עמה נחתם רק ב-20.7.49. עם הסכם זה באה מלחמת העצמאות לסיומה.

תוצאות המלחמה:

המד"ן יציג את תוצאות מלחמת העצמאות : (ראה נספח 23)

נספח 23-
תוצאות
המלחמה.

1. הסכמי שביתת נשק:

ישראל קיוותה כי הסכמים אלו יוחלפו להסכמי שלום נתגלו כבדויים. משטר שביתת הנשק שלט בגבולותינו במשך 19 שנה, עד מלחמת ששת הימים.

- הסכם שביתת הנשק עם לבנון: נחתם בראש הנקרה, ב- 23 במרס 1949. קו הגבול המנדטורי בין ישראל ללבנון נקבע כקו שביתת הנשק.

- הסכמי שביתת הנשק עם ירדן: לאחר מבצע "עובדה", הסכימו הירדנים להכיר בשלטון ישראל על הנגב. תמורת ויתור ירדני על שטחים בשרון, הסכימה ישראל לוותר על השטחים במורדות המערביים והדרומיים של הר חברון. ההסכם כלל סעיף שהבטיח חופש תנועה לכל המקומות הקדושים אולם, לאחר המלחמה, לא כובד הסכם זה.

- הסכמי שביתת הנשק עם סוריה: המשא ומתן עם סוריה היה הקשה והארוך ביותר. עם סיום המלחמה, היה הצבא הסורי היחיד שהחזיק בשטח ישראלי- ראש גשר במשמר הירדן. ע"פ הצעתו של המתווך פורז אזור גשר. בהמשך התגלו מחלקות רבות בין ישראל וסוריה לגבי אופי שטח זה.

2. עלייה המונית:

בעקבות מלחמת העצמאות היתה מדינת ישראל לעובדה מוגמרת. מדינת ישראל פתחה את שעריה ועד מהרה זרמו אליה יהודי מכל רחבי העולם. תוך מספר שנים הגיעו למדינת ישראל כמיליון עולים. עליה המונית זו יצרה קשיים כלכליים וחברתיים במדינה החדשה, אך במקביל הביאה לצמיחה ולחיזוק המדינה.

3. ישראל הפכה להיות למוקד ונקודת משען ליהודי התפוצות:

גם ליהודים שלא עלו לארץ, היתה ישראל סמל לאחדות עם ישראל. המדינה סמלה את הכוח היהודי, והאמונה שבזכות מדינת ישראל חזקה לא תהיה עוד שואה.

4. בעיית הפליטים הפלשתינים:

בעקבות המלחמה נוצרה בעיית הפליטים הפלשתינים. עשרות אלפי ערבים, שברחו מישראל עם תחילת המלחמה, מתוך ביטחון שיוכלו תוך זמן קצר לחזור לביתם, מצאו עצמם פליטים. האו"ם הקים להם מחנות פליטים בלבנון, בירדן (בגדה המזרחית והמערבית) וברצועת עזה. בעיה זו הינה אחת ממוקדי הסכסוך הערבי-ישראלי לאורך כל השנים.

סיכום:

המד"ן יסכם ויאמר כי מלחמת העצמאות הינה אחת מהמלחמות הארוכות והקשות שבמלחמות ישראל. 4070 חיילים וכ- 2000 אזרחים נהרגו במהלך המערכה. כמעט שנתיים, מהחלטת החלוקה ועד להסכמי שביתת הנשק, עמד היישוב היהודי בארץ במאבק מתיש וקשה. לבני דור תש"ח (1948) נתפס לעיתים הניצחון על צבאות ערב- המאורגנים ומאומנים במונחים שמעבר למציאות הישראלית.

העם היהודי הבין את משמעות הביטויים "מעט מול רבים" ו"אדם מול טנק" כמשמעות מוחשית ואמיתית, שכן במקרים רבים מול עדיפות המכרעת של האויב הצליחו כוחותינו להגיע להשיגם נכבדים. חשוב לזכור כי במהלך המלחמה הוקמה המדינה והוקם גם צה"ל. מאז ועד היום המדינה השתנתה והתפתחה וכך גם צה"ל אך הזיכרון ממלחמות ישראל ומהמלחמה הזאת נשאר ואיתו נשאר גם הסיכסוך הערבי-ישראלי.